

Олена Черняхівська

**МІЖ ОПТИМІЗМОМ ТА СКЕПСИСОМ:
ПРОЕКТ “ІСТОРІЇ МІСТ І СІЛ
УКРАЇНСЬКОЇ РСР” У ЛИСТУВАННІ
ЯРОСЛАВА ДАШКЕВИЧА
З ІВАНОМ БУТИЧЕМ (1961–1981)**

У статті на підставі оприлюдненої кореспонденції відомих представників вітчизняної історіографії – Ярослава Дашкевича та Івана Бутича – реконструйована їхня роль у підготовці й реалізації масштабного республіканського проекту – “Історії міст і сіл Української РСР” у 26-ти томах (1962–1974). Особлива увага звертається на контроверсійну оцінку ученими цього багатотомного видання.

Ключові слова: Ярослав Дашкевич, Іван Бутич, “Історія міст і сіл Української РСР” у 26-ти томах; енциклопедистика; історичне краєзнавство.

Історіографія двадцятишеститомної “Історії міст і сіл Української РСР” представлена низкою розвідок українських науковців¹.

Виявлений і частково опублікований останнім часом архівний матеріал, епістолярій учасників виконання проекту дозволяє частково реконструювати різне ставлення до задуму й підготовки багатотомної “Історії міст і сіл Української РСР” окремих відомих осіб, заангажованих у її виконання, а також виразити іноді діаметрально протилежні оцінки цього видання. З цього погляду надзвичайно цікавим, на нашу думку, є взаємне листування історика, сходознавця, громадського діяча Ярослава Дашкевича (1926–2010) та історика-джерелознавця, архівіста й археографа Івана Бутича (1919–2007). Їхнє знайомство відбулося 1957 р., а співпраця розпочалася у перебігу

¹ Див., напр.: Кондрацький А. А. Історико-географічні аспекти багатотомного видання «Історія міст і сіл Української РСР» // Український історико-географічний збірник. – К.: Наукова думка, 1972. – Вип. 2. – С. 36-37; Тронько П. Т. Історія міст і сіл України в контексті регіональних досліджень: досвід, проблеми, перспективи. – К., 2001; Бездрабко В. Архівісти й «Історія міст і сіл Української РСР»: історія написання (на прикладі досвіду Хмельницького облдержархіву) // Славути і Славутичина: минуле і сучасне. – Славути, 2003. – С. 75-86; Тронько П. Краєзнавство України: здобутки і проблеми (до III з’їзду Всеукраїнської спілки краєзнавців). – К., 2003. – С. 54-55; Бажан О. Краєзнавча енциклопедія України (до 50-річчя ухвалення постанови ЦК КПУ «Про видання «Історії міст і сіл Української РСР»)) // Краєзнавство. – 2012. – № 3. – С. 26-31 та ін.

підготовки словника скорочень у польськомовних документах міжвоєнного періоду, опублікованого 1959 р.² Епістолярій двох вітчизняних інтелектуалів виступає вартісним історичним джерелом свого часу, що репрезентує складні умови наукової праці “національно спрямованих представників історичної науки у Львові та Києві того періоду”³.

Біля витоків задуму створення багатотомного видання з історії населених пунктів України стояв академік АН УРСР, директор академічного Інституту суспільних наук у Львові, видатний вітчизняний історик Іван Крип'якевич. Ідею І. Крип'якевича про створення історико-географічного словника України підтримали київські колеги історика – зокрема, відповідальний редактор “Українського історичного журналу” Ф.Шевченко, директор Інституту історії АН УРСР О.Касименко, начальник Архівного управління при Раді Міністрів УРСР (1948–1969) С.Пількевич й начальник науково-видавничого відділу (1954–1971) Архівного управління й відповідальний редактор “Науково-інформаційного бюлетеня Архівного управління УРСР” (з 1965 р. – “Архіви України”) І.Бутич⁴. У листі до Я.Дашкевича у Львів від 1 грудня 1961 р. серед власних нагальних “важливих справ” Іван Лукич згадує й “довідник з історії міст і сіл”⁵.

Невдовзі запропонований І. Крип'якевичем проект історико-географічного словника з подачі його київських колег отримав ідеологізовану назву – “Соціалістичні міста і села Радянської України”, яка згодом трансформувалася у канонізовану нині назву – “Історія міст і сіл Української РСР”⁶.

Важливу підготовчу працю для цього масштабного проекту здійснив особисто акад. І. Крип'якевич й під його керівництвом – В. Огоновський, С. Білецький, О. Павенцький та інші працівники Інституту суспільних наук. Серед них був і колишній політв'язень 1949–1956 рр. Ярослав Дашкевич, який посідав тоді скромну посаду бібліографа Інституту суспільних наук й був учасником словникової групи з підго-

² *Бутич І.* Співпраця Ярослава Дашкевича з архівними установами України у 50–60-ті роки // *Marra Mundi: Збірник наукових праць на пошану Ярослава Дашкевича з нагоди його 70-річчя.* – Львів; Київ; Нью-Йорк, 1996. – С. 809.

³ Див.: *Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича (1960–1986).* – Л., 2012. – 296 с.

⁴ Про нього докладніше див., напр.: *Гирич І.* Бутич Іван Лукич (1919–2007): [Некролог] // *Український археографічний щорічник.* Нова серія. – К., 2007. – Вип. 12. – С. 850–854; Іван Бутич у спогадах // *Пам'ятки України.* – 2008. – № 3. – С. 123–138; *Гирич І.* Іван Бутич – патріарх архівної справи // *Архіви України.* – 2009. – № 6. – С. 274–279; Іван Лукич Бутич (21 вересня 1919 – 9 травня 2007): *Біобібліографія.* – К., 2011. – 80 с. та ін.

⁵ *Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича.* – С. 35.

⁶ Докладніше див.: *Черняхівська О.* До передісторії вітчизняної історичної урбаністики: містознавство у багатотомній «Історії міст і сіл Української РСР» // *Регіональна історія України.* – К., 2015. – Вип. 9. – С. 281–284.

товки «Історико-географічного словника»⁷. З розгортанням роботи над проектом він був включений до робочої групи з написання нарисів з історії населених пунктів Бродівського району Львівської області⁸.

19 січня 1962 р. І. Бутич повідомляв своєму львівському кореспонденту: «Головну увагу зосереджую на організаційній роботі над довідником «Історія міст і сіл», бо, бачу, інакше справа не зрушиться з місця. Багато товаришів ставиться до цього скептично, тому не поспішає з конкретним розв'язанням справи. Все ж не втрачаю надії. На березень намічаємо кущові наради архівістів (а може, і республіканську), на яких спеціально буде розглядатись питання про підготовку довідника. Слідкую і за тим, щоб ця робота була передбачена планами. Інакше важко буде вимагати якихось наслідків»⁹.

Львівський кореспондент відповідає йому 6 березня 1962 р., наголошуючи у листі між іншим: «Також «Історія міст і сіл» вимагає Вашого приїзду у Львів. Тут нібито щось робиться (з архіву за цією роботою закріплені [Олександр Максимович] Рузанов – до речі, тямущий та сумлінний працівник, і [Анатолій Георгійович] Сісецький). Але боюся, що без активного втручання партійних та адміністративних органів із збором матеріалу справа затягнеться на роки. Надзвичайно потрібна справа – це опрацювання форми, за якою будуть збирати матеріал, та самої методики збору і перевірки матеріалу»¹⁰.

18 березня 1962 р. Іван Лукич відписує до Львова: «Програму збирання матеріалу для довідника розробили (проект), але справа в цьому напрямку зрушить з місця, коли буде прийнята постанова. Сподіваюсь, що після квітневої архівної наради її таки підпишуть»¹¹. У листі йшлося про анкету-довідку (згодом відому як «анкета Бутича»), яка мала завдати напрямок для збирання на місцях відомостей про населені пункти України¹². У відповіді Я. Дашкевича від 28 березня стверджується: «Постанова [ЦК КП України] про збирання матеріалу для довідника дуже потрібна – на цій підставі можна буде активізувати роботу над довідником також у нас – тим більше, що вже є певний досвід праці в цьому напрямі та є певний мінімум зібраних матеріалів, від якого можна буде відштовхнутися»¹³.

⁷ Докладніше про нього див., напр.: Ярослав Дашкевич: Біобібліографічний покажчик. – Л., 2006; *Лицар Духу*: Меморіальний збірник, присвячений професору Ярославу Дашкевичу. – Л., 2011.

⁸ ЦДАВО України, ф. 4633, оп. 2, спр. 59, арк. 10.

⁹ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 39.

¹⁰ Там само. – С. 41.

¹¹ Там само. – С. 43.

¹² У листі до І. Бутича від 7 травня 1962 р. Я. Дашкевич повідомляв про надсилення власної рецензії на анкету-довідку (див.: Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 45).

¹³ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 44.

24–26 квітня 1962 р. у Львові таки відбулася куштова нарада істориків-архівістів західних областей республіки, у якій, крім керівництва Архівного управління УРСР, взяли участь партійно-радянська номенклатура Львівської області, співробітники Інституту суспільних наук, ЦДІА УРСР у м. Львові, Державного архіву Львівської області, директори архівів й відповідальні за підготовку довідника з історії населених пунктів республіки з Волинської, Закарпатської, Рівненської, Станіславської, Тернопільської й Чернівецької областей.

Головною на порядку денному наради була доповідь начальника науково-видавничого відділу Архівного управління при Раді Міністрів УРСР І.Бутича “Про підготовку довідника “Міста і села Української РСР”. У промові Івана Лукича, зокрема, йшлося: “Зважаючи на те, що підготовка довідника “Історія міст і сіл Української РСР” – робота велика, складна і вимагає залучення широкого кола наукових працівників, краєзнавців, партійного і радянського активу, Архівне управління звернулось до ЦК КПУ з проханням розглянути це питання і прийняти відповідне рішення”¹⁴.

Присутнім була представлена й історія проекту: “Не треба гадати, що ця ідея нова і архівісти першими її зважились підняти. Ні. Над створенням історико-географічного словника працювали академічні установи ще в 20-х роках. Тоді існувала при Академії наук УРСР спеціальна історико-географічна комісія. Вона видавала “Записки”, в яких друкувалися нариси з історії окремих міст, сіл, районів. На початку 30-х рр., коли почав проявлятися згубний вплив особи Сталіна, комісія припинила свою роботу. Кілька років тому до роботи над Історико-географічним словником приступили Інститут історії АН УРСР та Інститут суспільних наук АН УРСР у Львові. Інститут історії звернувся в ЦК КПУ дозволити готувати Історико-географічний словник обсягом 70 томів. Ця пропозиція була відхилена, і Інститут історії (наскільки мені відомо) припинив цю роботу, а Інститут суспільних наук продовжує працювати над Словником (тепер уже Львівської області).

Пропозиція Архівного управління має свої відміни в організації роботи і в самій побудові довідника (чи то словника). Інститут історії пропонував всю роботу зосередити в Києві (в Інституті), а у завдання місць входило збирання матеріалу. Архівне управління внесло пропозицію підготовку довідника доручити місцям, а за собою залишити тільки загальне методичне керівництво з тим, щоб досягти єдності в його побудові і оформленні.

Наша пропозиція в ЦК КПУ обговорювалася з участю інститутів історії, економіки, мовознавства та інших установ. Ця пропозиція була схвалена. Тут же було розглянуто і програму підготовки довідника “Історія міст і сіл Української РСР”. На підставі програми розроблений нами і проект анкети.

¹⁴ ЦДАВО України, ф. 14, оп. 2, спр. 1609, арк. 10.

З ряду причин прийняття постанови [ЦК КПУ] затримується – треба все підрахувати, а значить, і створення редколегії. 14 квітня ц. р. питання підготовки довідника ще раз обговорювалося в ЦК КПУ. І на цей раз прийшли до висновку, що довідник потрібно готувати – постанова буде трохи пізніше, а, щоб робота не зупинялась, секретарям обкомів КПУ дана вказівка про створення обласних комісій, які мають приступити до роботи, не чекаючи постанови ЦК”¹⁵.

15 травня 1962 р. завідувач відділу науки і культури ЦК КП України Ю. Кондуфор адресував секретарям ЦК доповідну записку “Про підготовку і видання праці “Історія міст і сіл Української РСР” у 25-ти томах (по одному тому на кожену область; 26-й “київський том” був наданий невдовзі), у якій підтримувалася ідея проекту”¹⁶. 29 травня 1962 р. була ухвалена постанова ЦК КП України 16/18-з “Про видання історії міст і сіл Української РСР”¹⁷. Головою Головної редколегії був призначений П. Тронько, заступник Голови Ради Міністрів УРСР (1961–1978). Членами Головної редколегії були затверджені: К. Цілуйко, І. Бутич, І. Головач, Ю. Захарук, О. Касименко (заступник голови)¹⁸, Б. Ковалевський, А. Кочубей, О. Нестеренко, В. Нижник, С. Пількевич (заступник голови), І. Слабеєв, О. Юрченко¹⁹.

14 липня 1962 р. львів’янин повідомляв своєму київському кореспонденту: “Як Ви вже, очевидно, знаєте, Іван Петрович [Крип’якевич], великий ентузіаст “Словника”, від 1 липня вже на пенсії – та не може безпосередньо впливати на всі словникові справи в нашому Інституті. Від Інституту членом обласної комісії став М. Івасюта. Якщо постане питання про видання для взірця історико-географічного опису двох-трьох районів Львівщини, було б доцільно звернутися з відповідною пропозицією до львівської обласної комісії та до Івасюти – це стимулювало б роботу у Львові та дало б можливість у найближчому часі побачити деякі результати словникової роботи”²⁰.

17 вересня 1962 р. Я. Дашкевич інформував І. Бутича: “Хочу передати Вам останні наші “словникові новини, які, може, Вас зацікавлять – та придатяться Вам у Вашій роботі.

Три дні тому в Інститут [суспільних наук] заходив Тронько для того, щоб спеціально ознайомитися з роботою нашої словникової групи. Знайомився він досить докладно – і був дуже задоволений

¹⁵ Там само, арк. 10-12.

¹⁶ ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, спр. 3457, арк. 100.

¹⁷ Там само, арк. 98.

¹⁸ Про нього див., напр.: *Черняхівська О. М.* На посаді заступника Головного редактора УРЕ: внесок Олександра Касименка у підготовку багатотомної «Історії міст і сіл УРСР» // *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах.* – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. – Ч. II. – С. 61-63.

¹⁹ ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, спр. 3457, арк. 98.

²⁰ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 48.

(принаймні так він говорив) тим, що підготовка словника поставлена на наукову базу і т. п.

Він пропонував навіть перетворити інститутську групу в методично-організаційний центр для всіх західних областей²¹ і обіцяв підтримувати різні побажання і вимоги.

Може, Ви можете використати цей його настрій для ще дальших концесій і поступок?”²²

Але вже наприкінці 1962 р. науковий запал львівського історика поволі вичерпується, поступаючись місцем значно стриманішим настроям, навіть песимізму й скептицизму щодо можливості вчасного виконання на відповідному науковому рівні цього масштабного задуму. І. Бутичу він повідомляє 29 жовтня 1962 р., що львівська обласна комісія все ще бездіяльна, стан проекту жалюгідний, хоча робота у Львові тривала вже майже чотири роки поспіль: “Три дні тому в Інституті відбулося обговорення сучасного стану виконання “Історико-географічного словника Львівської області”. На жаль, успіхів у цій галузі мало.

Обласна комісія поки що не розпочала роботи, посилаючись на те, що незабаром будуть реорганізовані райони [йдеться про ініціативу М. Хрущова щодо поділу районів на промислові й сільські] і до цього часу, мовляв, нічого займатися цією справою. Інститут веде з Архівом спір про компетенції й підпорядкування – а від таких спорів справі не легше. В Інституті зібрано чимало матеріалів – але все це матеріали фрагментарні, й на їх основі не можна братися за написання статей. Почувається відсутність продуманої організаційної роботи – і це, мабуть, основна хиба, бо виконавців уже б і можна знайти.

²¹ Ця ідея була реалізована. 22 квітня 1963 р. голова Відділу суспільних наук АН УРСР чл.-кор. АН УРСР О. С. Короїд інформував голову Головної редколегії «Історії міст і сіл Української РСР» П. Т. Тронька про домовленість з Міністерством вищої й середньої спеціальної освіти УРСР щодо розподілу областей республіки у справі організаційно-методичного керівництва підготовкою багатотомника: Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР відповідало за Дніпропетровську, Донецьку, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Київську, Луганську, Миколаївську, Одеську, Харківську, Чернівецьку та Чернігівську області; до компетенції Відділу суспільних наук АН УРСР належали Вінницька, Волинська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Кримська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька та Черкаська області.

За «академічними областями» закріплювалися для надання науково-методичної допомоги співробітники установ Відділу суспільних наук (Інституту археології, Інституту економіки, Інституту історії та Інституту суспільних наук). Так, до компетенції львівського Інституту суспільних наук належали п'ять західноукраїнських областей: Волинська (Г.Ковальчак, Я.Дашкевич); Івано-Франківська (В.Баран, В.Грбовецький); Львівська (В. Огоновський, С.Білецький); Рівненська (І.Сवेशніков, Я.Ісаєвич) та Тернопільська області (Ю.Сливка, Драч) (див.: *Черняхівська О. До передісторії вітчизняної історичної урбаністики: містознавство у багатотомній «Історії міст і сіл Української РСР» // Регіональна історія України. – Вип. 9. – С. 288-289).*

²² Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 52.

Думаю, що є у Вас на сьогодні вже інші області, в яких зроблено більше, як у нас, – хоча робота ведеться у Львові вже, по суті, чотири роки”²³.

17 січня 1963 р. І. Бутич відповідає львів'янину у не надто оптимістичному, але заспокійливому тоні: “Робота над містами і селами проводиться не тими темпами, якими можна було б її вести за інших умов, але доводиться миритись із тим, що є, робити те, що можна. Все ж ще надії не втрачаю”²⁴.

6 лютого 1963 р. на засіданні Головної редколегії були затверджені “Методичні вказівки по написанню “Історії міст і сіл Української РСР”²⁵. Зміст “Методичних вказівок” переповідався у статті голови Головної редакційної колегії П. Тронька в “Українському історичному журналі”²⁶.

Я. Дашкевич серйозно підходив до праці у сфері історичної географії та краєзнавства, тому шукав у минулих десятиліттях/століттях попередників, які вирішували подібні наукові завдання. Тому у листуванні з І. Бутичем він з'ясовує у свого київського колеги (лист Я. Дашкевича від 29 жовтня 1962 р.), чи вдалося виявити у столичних архівах матеріали Історико-географічної комісії ВУАН, що її очолював Олександр Грушевський і яка готувала “Історико-географічний словник України”²⁷. 1963 р. львівський історик опублікував у редактованому І. Бутичем “Науково-інформаційному бюлетені Архівного управління УРСР” розвідку про історико-географічні дослідження Східної Галичини з кінця XVIII ст. до 70-х рр. XIX ст., орієнтуючись на практичну видавничу діяльність²⁸.

30 квітня 1963 р. львівський історик повідомляв свого київського колегу: “Посилаю Вам інформацію про те, що в нас робиться для написання “Історії міст і сіл”²⁹. Й невдовзі, у п'ятому номері 1963 р. відомчого бюлетеню Архівного управління республіки, редактованому І. Бутичем, з'явилося повідомлення Я. Дашкевича “Робота науковців Львова над історією поселень області”, підписане криптонімом “А. Б.”³⁰. В інформації повідомлялося, що Львівська обласна редколегія “Історії міст і сіл

²³ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 56.

²⁴ Там само. – С. 62.

²⁵ ЦДАВО України, ф. 4633, оп. 1, спр. 5, арк. 1-9.

²⁶ Тронько П. Т. До написання історії міст і сіл Радянської України // Український історичний журнал. – 1963. – № 2. – С. 24-30.

²⁷ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 56.

²⁸ Дашкевич Я. Східна Галичина в історико-географічних словниках кінця XVIII – 70-х рр. XIX ст. // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – К., 1963. – № 2. – С. 10-24.

²⁹ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 64.

³⁰ А. Б. [Дашкевич Я.] Робота науковців Львова над історією поселень області // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1963. – Вересень-жовтень. – № 5 (61). – С. 64-65.

Української РСР” розпочала свою діяльність у другому кварталі 1962 р. за набагато сприятливіших умов, аніж інші обласні редколегії, оскільки з 1959 р. в Інституті суспільних наук АН УРСР у Львові за ініціативою акад. І. Криг’якевича проводилася лексикографічна робота “Історико-географічний словник Львівської області”. Зібраний в установі значний фактичний матеріал став дуже корисним при написанні “Історії міст і сіл Львівської області”. 1962 р. обласна редколегія працювала переважно у напрямі створення й зміцнення районних комісій, організації робочих груп для написання нарисів з історії окремих населених пунктів. Частина робочих груп отримала складену науковцями Інституту суспільних наук тимчасову програму для збирання відомостей про сучасне й минуле сільських місцевостей регіону. Перевірка програми на практиці дозволила з’ясувати її позитивні й негативні сторони, врахувати їх при застосуванні програмного методу збирання відомостей у майбутньому. Окремою брошурою були надруковані “Методичні вказівки до написання “Історії міст і сіл Львівської області”; в обласних газетах “Вільна Україна” й “Львовская правда” були вміщені статті й повідомлення про роботу над історією міст і сіл Львівщини та республіки³¹.

В інформації Я. Дашкевича деталізована й згадка про “матеріали фрагментарні” (лист до І. Бутича від 29 жовтня 1962 р.) з історії населених пунктів області, накопичені в Інституті суспільних наук АН УРСР: “Архівні та науково-дослідні установи працюють над підготовкою “Історії міст і сіл Львівської області” у відповідних напрямках, а саме: Інститут суспільних наук АН УРСР (керівник групи старший науковий співробітник, кандидат економічних наук В. Огоновський) склав картотеку всіх 2900 населених пунктів області, в якій зібрано відомості про кількість населення за восьми переписами населення дорадянського часу (1857, 1870, 1880, 1890, 1900, 1910, 1921, 1931 рр.) і радянським переписом 1959 р., про адміністративне підпорядкування населених пунктів у 1934, 1940, 1947, 1959 і 1963 рр. В картотеці відбито значний топонімічний матеріал – варіанти і зміни назв населених пунктів протягом 1857–1963 рр.

Інститут зібрав великий статистичний та інший фактичний матеріал про панщинні повинності і розшарування панщинного села в кінці XVIII – на початку XIX ст. і про викуп панщини на Львівщині (віконавець – науковий співробітник О.Павенцький), а також про землеволодіння в усіх населених пунктах у 1869, 1900 і 1933 рр. (з поділом на поміщицьке, церковне, громадське і селянське володіння). Група має в своєму розпорядженні порівняльні статистичні дані про кількість учителів та учнів у школах і метраж шкіл у 1930 і 1960 рр., а також про культурно-освітні й медичні установи у 1960 р. Зібрано статистичні відомості про промислові підприємства області в 1935 р.

³¹ А. Б. [Дашкевич Я.] Робота науковців Львова над історією поселень області // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1963. – № 5 (61). – С. 64.

У вигляді окремої картотеки зібрано відомості про видатних українських культурних і суспільно-політичних діячів, які народилися на Львівщині.

Науковий співробітник, кандидат історичних наук С. Білецький склав картотеку з відомостями про час заснування приблизно 1800 населених пунктів області. Всі найдавніші згадки про окремі місцевості, а також інші історичні відомості з історії міст і сіл Львівщини в XIV–XVIII ст. перевіряються на основі опублікованих та неопублікованих джерел³².

Одночасно Я. Дашкевич інформував читачів “Науково-інформаційного бюлетеня” про роботу над історією міст і сіл Львівської області й співробітників Львівського обласного державного архіву та Центрального державного історичного архіву УРСР у м. Львові, а також підготовку науково-бібліографічної праці Ф. Максименка (Наукова бібліотека Львівського державного університету) “Збірка історичних відомостей про населені пункти Української РСР”, висловивши на самкінець оптимістичний прогноз: “У зв’язку з широким розмахом роботи по збору матеріалів для “Історії міст і сіл Львівської області” том, присвячений Львівщині, буде закінчений раніше строку”³³.

З урахуванням набутого досвіду роботи 1 лютого 1964 р. ЦК КП України була адресована доповідна записка “Про хід виконання постанови ЦК КП України від 29 травня 1962 р. “Про видання “Історії міст і сіл Української РСР” за підписами А. Скаби (секретар ЦК КПУ), П. Тронька й О. Касименка³⁴. Автори записки просили ЦК КП України вирішити низку питань методичного й організаційного характеру, зокрема, відмовитися від подання інформації про усі населені пункти УРСР – 34 572 (355 міст й 33 576 населених пунктів), оскільки це удвічі – утричі перевищувало б встановлений обсяг видання. Пропонувалося дати нариси приблизно про 2 200 населених пунктів, в тому числі 355 міст. Про решту населених пунктів мала бути вміщена лише стисла інформація. Висловлювалося також побажання “покласти на Інститут історії Академії наук УРСР наукове та науково-методичне керівництво роботою над “Історією міст і сіл Української РСР” і підготовкою їх до видання”, а на Головну редакцію “УРЕ” – видання усіх 26 томів проекту³⁵.

5 лютого 1964 р. Президія ЦК КП України заслухала питання про вищезгадану доповідну А. Скаби, П. Тронька й О. Касименка. Їхні пропозиції були схвалені, доповідна розсилалася обкомам партії, яким рекомендували “звернути особливу увагу на якість нарисів” відповідних томів проекту. Інститут історії АН УРСР і створений у вересні 1963 р. у ньому відділ історії міст і сіл УРСР мали забезпечувати наукове й

³² Там само. – С. 64-65.

³³ Там само. – С. 65.

³⁴ ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, спр. 3692, арк. 155-156.

³⁵ Там само, арк. 158.

науково-методичне керівництво підготовкою томів. Відбулися зміни у складі Головної редколегії видання: “для посилення роботи” до неї ввелися додатково М. Бажан (заступник голови), І. Білодід, Ю. Кондуфор, С. Королівський, О. Кошик, І. Назаренко, О. Парасунько, В. Терлецький, Ф. Шевченко. Натомість увільнялись з її складу: І. Бутич, І. Головач, Ю. Захарук, Б. Ковалевський, А. Кочубей, В. Нижник та О. Юрченко³⁶. Усунення Івана Лукича Бутича зі складу Головної редколегії було викликане, ймовірно, невдоволенням керівника проекту П. Тронька, роздратованого надмірною, на його думку, активністю архівіста й, зокрема, підготовленою ним “анкетною Бутича”, яка, мовляв, занадто ускладнювала й затягувала справу з підготовкою видання.

Однак джерелознавча й археографічна робота над “Історією міст і сіл” дедалі більше спрямовувалася не у наукове, а у науково-популярне річище з виразним ідеологічно-пропагандистським забарвленням. Звертаючи увагу на цю небажану, на його думку, зміну курсу видання, Я. Дашкевич у своїй приватній кореспонденції пише про загрозу примітивізації проекту, який хочуть, мовляв, завершити за один рік. В Інституті суспільних наук відбувалося залучення людей “в наказному порядку” – й робилося це зі шкодою для якості праці, “з примітивно-агітаційних позицій” – зауважував Я. Дашкевич у листі до І. Бутича від 8 січня 1964 р. Вже у наступному листі до свого київського кореспондента (28 лютого 1964 р.) львівський історик зазначає неймовірний поспіх у роботі над Словником обласного тому “Історії міст і сіл”, рукопис якого слід було здати до 1 квітня³⁷. У листі від 21 квітня 1965 р. зі Львова містилося жартівливе повідомлення: “Насідають на нас різні лиха – Анатолія [Сісецького] переслідують “міста і села”, мене – дирекція, воєнкомат та ще безліч інших робіт”³⁸. Із звільненням Я. Дашкевича з Інституту суспільних наук у квітні 1966 р. він вимушено дистанціюється від участі у підготовці обласного тому “Історії міст і сіл Української РСР”.

Втім, низький фаховий рівень колективу редакторів та упорядників львівського тому був настільки очевидний навіть для самих партійних керівників (обласну редколегію очолював одіозний В. Маланчук), що не без їхньої участі на завершальному етапі підготовки обласного тому до роботи над ним знову був залучений Я. Дашкевич,

³⁶ Інститут історії України НАН України: Друге двадцятиріччя (1957–1977): Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 175–176; ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, спр. 3648, арк. 12.

³⁷ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича (1960–1986). – С. 85, 88. Зрештою, старший київський колега погоджувався зі своїм львівським кореспондентом (лист І. Бутича від 4 лютого 1964 р.): «Про «Історію міст і сіл» мені говорити важко. Вплинути на хід подій я не маю змоги. Жалко тільки, що добрий намір та пішов по хибному шляху. Після цього й кажи, що окремі особи не впливають на хід подій» (див.: Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича (1960–1986). – С. 87).

³⁸ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 109.

який 27 січня 1968 р. повідомляв І. Бутичу: “Поки що обком (так!) залучив мене до остаточного виписування “Історії міст і сіл” – і я вибираю в ній анекдоти, з яких можливо скласти чималий збірник”³⁹.

Попри “визбирування анекдотів” Ярославом Романовичем у макеті обласного тому, їх вже в опублікованому виданні⁴⁰ все ж таки залишилося забагато. Зокрема, відверто глорифікувалася присутність (бодай тимчасова) російських військ (чи то царських, чи то червоних “радянських”) у регіоні. Так, наприклад, у відповідному фрагменті нарисі про м. Стрий всупереч логіці попереднього матеріалу й історичним реаліям стверджувалося: “Розпочалася світова війна. З 8 вересня до 19 жовтня 1914 р. і з 22 жовтня 1914 до 31 травня 1915 р. Стрий був зайнятий російськими військами. Призначений царською владою начальник повіту колишній Бердянський поліцмейстер Андреев сприяв поміщицьким колам, запровадив режим суворих поліцейських репресій. Але трудящі єдналися з своїми єдинокровними братами, які служили в російській армії. З санітарним ешеленом в Стрию перебувала сестра В. Леніна Марія Іллїнічна Ульянова, яка за завданням ЦК РСДРП вела роботу серед солдат. В боях за Стрий в рядах російської армії брав участь майбутній герой громадянської війни В. І. Чапаєв”⁴¹.

Малозначущий епізод біографії сестри лідера російських більшовиків (однієї з незліченних сестер-жалібниць Першої світової війни) настільки вразив редколегію тому, що вона в ілюстративному ряду видання вмістила не лише листівку М. Ульянової (с. 64), а й кольорову вклейку (між с. 64 та 65) – репродукцію картини В. Савіна 1965 р. “М. І. Ульянова у Львові”. “Пощастило” й Першій кінній армії червоних, невдалий кидок якої до Варшави 1920 р. крізь західноукраїнські терени також дбайливо був “увічнений” у Львівському томі “Історії міст і сіл Української РСР”. Зокрема, в обласному томі вміщені такі фото, пов’язані з цим військовим з’єднанням: “Будинок у Бродах, де у 1920 р. містився штаб Першої кінної армії і повітовий ревком” (с. 121); “Члени комуністичного і комсомольського осередків 402 полку Першої кінної армії в с. Суходолах у серпні 1920 р.” (с. 170); “Загін Першої кінної армії у м. Буську в серпні 1920 р.” (с. 175); “Пам’ятник радянським воїнам, що полягли в боях з білополяками в Буську в 1920 р.” (с. 181); “Обеліск, встановлений на честь перемоги Першої кінної армії над білополяками у районі с. Задвір’я 17 серпня 1920 р.” (с. 204).

До категорії сумних анекдотів, пов’язаних з Львівським томом “Історії міст і сіл Української РСР”, слід віднести й таку згадку у листі Я. Дашкевича І. Бутичу від 20 березня 1968 р.: “Ще по лінії охорони пам’яток. Восени минулого року в м. Ходорові (Львівської обл.) був

³⁹ Там само. – С. 182.

⁴⁰ Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. – К.: Головна ред. УРЕ АН УРСР, 1968. – Львівська область. – 979 с.

⁴¹ Левицький М. М. Стрий // Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. – Львівська область. – С. 795-796. .

знищений костюл 1460 р. (пізня готика + ренесанс), на місці якого збудовано заводський клуб... Очевидно, тому, що пам'яток XV ст. на Україні аж надто багато. Для іронії можна згадати, що цей костюл як видатна пам'ятка згадується в "Історії міст і сіл Львівської області" (що тепер виходить у світ) на стор. 347"⁴².

Приблизно у той самий період київському кореспондентові Я. Дашкевича доводилося відбиватися від настійливих домагань керівництва Головної редколегії видання (П. Т. Тронька?) витіснити його з Архівного управління й "локалізувати" у редакції "Історії міст і сіл Української РСР" УРЕ (такі спроби були неодноразовими з 1965 р.). 5 січня 1968 р. Іван Лукич повідомляв Я. Дашкевичу: "Відбив і, здається, останню атаку щодо переходу в УРЕ ("Іст[орія] міст і сіл"). Настільки були впевнені, що піду, що, не питаючись згоди, вирішили це питання, як сказав оце мені один, на всіх рівнях. Та цур йому..."⁴³ 21 січня 1968 р. львівський учений вітав київського колегу з цим успіхом – фіаско трансферу до редакції енциклопедії: "Я дуже радий, що Ви відбили атаку відносно УРЕ ("Історія міст і сіл" у сучасному варіанті – особливо ще як над нею працювати в стінах УРЕ – це справжня загибель!). Доки можливо – треба відбивати всі атаки – в наш час навіть кожний місяць значить дуже багато. Ви єдині, перебуваючи на своєму місці, можете робити для науки те, що робите"⁴⁴.

Уже після публікації обласного тому "Історії міст і сіл" (редактори якого у прикінцевій подяці численному колективу авторів, консультантів та упорядників (перераховувалися 282 особи)⁴⁵ жодним чином не згадали багаторічної праці Я. Дашкевича над томом⁴⁶), львівський історик піддав нищівній критиці концепцію усього багатотомного видання. У листі до І. Бутича від 22 квітня 1969 р. він доволі різко зауважував (фіксуючи одночасно й корисність цього проекту): "З "Містами і селами" потрапили Ви в справжню халепу. Зачиняти очі на всі помилки, хиби, недоліки цього, з ґрунту фальшиво зорієнтованого видання

⁴² Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 187.

⁴³ Там само. – С. 177.

⁴⁴ Там само. – С. 180–181.

⁴⁵ Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. – Львівська область. – С. 974–976.

Від Інституту суспільних наук, тоді вилученому з АН УРСР й підпорядкованому Львівському державному університету ім. Івана Франка (1963–1969), згадувалися як активні учасники підготовки обласного тому лише історики С. Білецький та В. Огоновський, археолог І. Свешніков, які, крім написання текстів, здійснювали значну рецензійну й науково-допоміжну роботу.

⁴⁶ Втім, у редакційній передмові до видання наголошувалося, хоча й занадто узагальнено (занадто, оскільки навіть не згадувалося прізвище уже покійного акад. І. Крип'якевича – ледь не головного ініціатора багатотомника): «Основну роботу по написанню тому здійснив Інститут суспільних наук Львівського державного університету ім. І. Франка» (Від Редакційної колегії тому // Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. – Львівська область. – С. 6).

не можна. З другого боку, не хотілося б, щоб видання припинилося, бо при всій його малограмотності воно розбуджує інтерес до минулого на місцях. По-моєму, основні хиби три: 1) неправильна структура самого видання (замість наукового чи науково-популярного історико-географічного словника виходить чортзна-що); 2) неправильний підбір автури на місцях (праці такого роду неможливо писати методом суботника); 3) неправильний підбір редакторів в УРЕ (люди, що не мають жодного поняття про місцеву історію, і тим самим не можуть розібратися в реальній вартості нарисів). Та, зрештою, навіщо я Вам про це пишу – Ви знаєте не лише про ці, але й про багато інших хиб”⁴⁷.

Реакція І. Бутича на ці скептичні щодо багатотомного проекту рядки його львівського колеги не зафіксована у їхньому оприлюдненому листуванні. Можна лише висловити вірогідне припущення, що відповіддю Івана Лукича була мовчазна згода – багатозначна мовчанка, оскільки він не заперечував Ярославу Романовичу.

Втім, єдина авторська (у співавторстві – М. Андрощуку належала частина тексту про радянський період) стаття Я. Дашкевича у Львівському томі – “Одесько” – написана ним на високому науковому рівні з використанням джерел латиною, німецькою, польською та французькою мовами⁴⁸. Одночасно варто зауважити, що упорядник листування Я. Дашкевича з І. Бутичем Андрій Фелонюк стверджує, що львівському історикові в обласному томі також належали нариси без підпису про Біле, Вишнівчик, Дунаїв, Заболотці, Липівці, Розлуч, Чемеринці⁴⁹.

Постійний кореспондент Я. Дашкевича І. Бутич не з власної волі 1971 р. залишив архівну систему⁵⁰ й до 1991 р. працював старшим науковим редактором у редакції історії міст і сіл УРСР “Української Радянської Енциклопедії”⁵¹. Відтоді Іван Лукич, один з головних ініціаторів підготовки вітчизняного “Історико-географічного словника” й багатотомної “Історії міст і сіл УРСР”, понад десятиліття докладав титанічних зусиль до виконання цього, за словами І. Гирича, “непідйомного, здавалося, великого проекту”⁵².

⁴⁷ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 201–202.

⁴⁸ Андрощук М. Я. Одесько: [селище міського типу Буського району] / М. Я. Андрощук, Я. Р. Дашкевич // Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. – Львівська область. – С. 193–202.

⁴⁹ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича (1960–1986). – С. 244 (прим. 72).

⁵⁰ У листі до Н. В. Суровцової в Умань від 22 лютого 1971 р. Я. Дашкевич повідомляв: «Івана Лукича [Бутича] пішли з [Архівного] управління – й це, мабуть, одна з найгірших вісток останнього часу. Це взагалі відчутний удар по науці і взагалі по культурному житті» (Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, ф. 284, № 720, арк. 1).

⁵¹ Ісаєвич Я. Д. Бутич Іван Лукич // Енциклопедія історії України: В 5 т. – К.: Наук. думка, 2003. – Т. 1: А–В. – С. 416.

⁵² Гирич І. Іван Бутич – патріарх архівної справи. – С. 278.

Після майже чотирирічної перерви тема багатотомної “Історії міст і сіл Української РСР” знову виринула у листі Я. Дашкевича від 29 грудня 1972 р. у вигляді запитання до київського колеги: “Чи не будете Ви часом редактором бібліографічного тому “Історії міст і сіл”?”⁵³ Попри те, що на той час було зібрано велетенську кількість історико-краєзнавчого матеріалу з історії населених пунктів республіки, видання окремого довідкового тому так і не вдалося реалізувати.

З квітня 1974 р. до ЦК КП України з доповідною запискою “Про завершення підготовки і видання “Історії міст і сіл Української РСР” звернувся керівник проекту П.Тронько. Його меморандум розпочинався констатацією у дусі звичної риторики урочистих рапортів керівним партійним органам: “Головна редакційна колегія “Історії міст і сіл Української РСР” доповідає, що з виходом у світ у січні 1974 р. тому “Кримська область” завершено роботу по створенню 26-томної “Історії міст і сіл Української РСР” [...]”⁵⁴ З нагоди завершення проекту Петро Тимофійович просив санкції ЦК Компартії України щодо здійснення низки заходів, зокрема: “Перевидати протягом 1974–1976 рр. томи “Історії міст і сіл Української РСР” по Ворошиловградській, Дніпропетровській, Донецькій, Кримській, Одеській, Харківській областях та тому “Київ” російською мовою. У зв’язку з тим, що з часу виходу перших томів минуло шість – вісім років і за цей період у житті міст і сіл республіки, як і всієї країни, відбулися великі зміни у розвитку економіки, культури і зростанні людей, при наступному перевиданні томів внести відповідні уточнення і доповнення”⁵⁵.

Ідея перевидання російською окремих томів “Історії міст і сіл УРСР” була підтримана у постанові ЦК КП України від 9 квітня 1974 р. “Про стан і перспективи енциклопедичних видань в республіці”. У документі йшлося про перевидання упродовж 1974–1976 рр. томів про м. Київ, Ворошиловградську, Дніпропетровську, Донецьку, Кримську, Одеську, Харківську області російською мовою. Наголошувалося на потребі врахувати при перевиданні “нові партійні документи та останні досягнення історичної науки”⁵⁶. Після розгляду доповідної записки П.Тронька від 3 квітня 1974 р. у відділах науки і учбових закладів (завідувач Ф.Рудич) та пропаганди і агітації ЦК Компартії України (Ю.Єльченко) постав відповідний спільний меморандум обох завідувачів відділів ЦК (18 травня), що у ньому до переліку російської версії обласних томів додалася й Львівська область⁵⁷.

Перевидання російською восьми томів “Історії міст і сіл Української РСР”, включно з “додатковою” Львівською областю, було остаточно санкціоноване після обговорення на засіданні політбюро ЦК КП

⁵³ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 222.

⁵⁴ ЦДАГО України, ф. 1, оп. 10, спр. 1716, арк. 25.

⁵⁵ Там само. – Арк. 29.

⁵⁶ Там само. – Арк. 23.

⁵⁷ Там само. – Арк. 18.

України й закріплене постановою ЦК КПУ “Про завершення видання 26-томної “Історії міст і сіл Української РСР” “ від 11 червня 1974 р.⁵⁸

У зв'язку з російським перевиданням обласного тому тема багатотомного проекту знову постає у листуванні Я. Дашкевича з І. Бутичем. 2 січня 1978 р. львів'янин повідомляє свого київського кореспондента: “Дорогий Іване Лукичу! Згідно з Вашим бажанням, подаю Вам текст можливої вставки про нарис, присвячений Олеськові. Виноски подавати в тексті нарису не обов'язково – хоча, можливо, бажано. Отже:

“Встречающиеся в XIX-вечной литературе и поздних источниках даты 1327 * и 1347 **, которые являются, будто бы, древнейшими упоминаниями об Олеско, не подтверждаются историческими источниками XIV в. Нет также достаточных оснований для того, чтоб считать основателями Олесского замка галицко-волинских князей Андрея или Льва II Юрьевичей (начало XIV в.) ***.

* М. Baliński, S. Lipiński, *Starożytna Polska...* wyd. 2-e, t. 2, Warszawa, 1885, стор. 741; и другие авторы.

** Полное собрание русских летописей, т. 32, М., 1975, стол. 212.

*** Б. Возницький, *Олеський замок, Львів, 1977, с. 10*⁵⁹.

І далі львівський учений з'ясовував київському кореспонденту власну технологію доопрацювання нарису про це історичне місто: “До речі, після виходу в світ українського варіанта нарису я продовжував збирати матеріали про Олеско і натрапив на чимало цікавих документів (м[іж] і[ншим] – збірку рукописну копій привілеїв 1613–1760 рр., книгу олеського магістрату 1785–1786 рр. і т. п.). Я мав намір опрацювати колись окремих нарис про Олеско.

Всі ці матеріали, які можна було б використати при написанні нового російського варіанта, залишилися невикористані, бо... ніхто до мене не звертався, щоб переглянути той варіант нарису, що є у Ваших руках (просто я його не бачив). Та тепер ледве чи є сенс повертатися до цього, тим більше, що для доповнень (чи переробки) потрібний хоча б мінімальний час, якого, очевидно, вже немає”⁶⁰.

Львівський учений мав рацію – часу на доопрацювання тексту вже не було: російськомовна версія тому “Львівська область” була відправлена у набір 16 лютого, а 4 серпня 1978 р. видання було підписане до друку⁶¹.

Остання згадка про багатотомну “Історію міст і сіл Української РСР” в оприлюдненому листуванні двох учених – лаконічне повідомлення І. Бутича від 26 травня 1981 р.: “Коло мене нічого нового – конають мене негода й [міста і] села”⁶². Крім рутинної редакційної роботи, Іван Лукич мав тоді й додаткове навантаження – редагування

⁵⁸ ЦДАГО України, ф. 1, оп. 10, спр. 1713, арк. 13.

⁵⁹ Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 227.

⁶⁰ Там само. – С. 228.

⁶¹ *Андрощук М. Я.* Олеско // *История городов и сёл Украинской ССР. – Львовская область.* – С. 206-214.

⁶² Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича. – С. 231.

(написання?!) брошури керівника проекту акад. П. Тронька, у якій підсумовувався досвід підготовки багатотомника⁶³.

Я. Дашкевич з плином часу дедалі більше бажав дистанціюватися від “Історії міст і сіл Української РСР” й власної невдалої, на його думку, участі у цьому “невдалому” проекті. Зокрема, згадуючи 1990 р. світлу постать акад. І. Крип’якевича, авторитетний й шанований на той час львівський історик написав: “Він [І. Крип’якевич] знав, що і як треба було робити – і не його вина, що наукові проекти часто перетворювали на карикатури. Так, задум “Історико-географічного словника України” реалізували у помпезно-парадній “Історії міст і сіл Української РСР”; “Історичний атлас України” – в деформованому конформізмом “Историческом атласе Украинской ССР”. А історичну бібліографію України, за опрацювання якої він виступав не раз, таки й не зрушили з місця”⁶⁴ (виділення наше. – О. Ч.).

Багатотомний проект “Історії міст і сіл Української РСР”, попри свій “помпезно-парадний” характер (Я. Дашкевич) й виразне пропагандистське замовлення влади, був вигідний не лише для радянського режиму. Він уперше в історії української науки і культури привернув увагу широких верств населення до регіонально-історичної проблематики, залучивши до написання текстів нарисів людей різних професій, а також розкривши маловідомі сторінки історії українських населених пунктів. Попри виразні недоліки, ця “краєзнавча енциклопедія” зберігає й до сьогодні своє енциклопедичне значення, залишаючись унікальним джерелом знань з низки тем, особливо щодо історії регіонів та їхніх населених пунктів.

Оприлюднена кореспонденція двох знакових постатей вітчизняної історіографії – Ярослава Дашкевича та Івана Бутича – не лише репрезентує контроверсійні оцінки цього масштабного всеукраїнського проекту, а й дозволяє реконструювати та з’ясувати чимало вартісних деталей його підготовки.

ЧЕРНЯХОВСКАЯ Е. Между оптимизмом и скепсисом: проект “Истории городов и сел Украинской ССР” в переписке Ярослава Дашкевича с Иваном Бутичем (1961–1981). В статті на основі доступної кореспонденції відомих представителів отечественной історіографії – Ярослава Дашкевича та Івана Бутича – реконструйована їх роль в підготовці та реалізації масштабного республіканського проекту – “Истории городов и сел Украинской ССР” в 26-ти томах (1962–1974). Особливе уваження приділено на контроверсійну оцінку ученими цього багатотомного видання.

Ключевые слова: Ярослав Дашкевич, Иван Бутич, “История городов и сел Украинской ССР” в 26-ти томах, енциклопедистика, історичне краєзнавство.

⁶³ Див.: Тронько П. Т. Летопись дружбы и братства: Из опыта создания «Истории городов и сел Украинской ССР» в 26 т. – К.: Наук. думка, 1981. – 128 с.

⁶⁴ Дашкевич Я. Иван Крип’якевич – історик України // Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. – Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2007. – С. 481.

CHERNYAKHIVSKA H. Between Optimism and Skepticism: the Project of “History of the Cities and Villages of the Ukrainian SSR” in Correspondence of Yaroslav Dashkevich and Ivan Butich (1961-1981). On the basis of available correspondence of famous representatives of Ukrainian historiography – Yaroslav Dashkevich and Ivan Butich – author has reconstructed their role in the preparation and implementation of the national large-scale project – “History of the cities and villages of the Ukrainian SSR” in 26 volumes (1962–1974). Particular attention is drawn to the controversial assessment of the scientists of the multivolume edition.

Keywords: Yaroslav Dashkevich, Ivan Butich, “History of the cities and villages of the Ukrainian SSR” in 26 volumes, encyclopedia studies, local history.

References

A. B. [Dashkevych Ya.] (1963). Robota naukovtsiv L'vova nad istoriieiu poselen' oblasti. *Naukovo-informatsyjnyj biuleten' Arkhivnoho upravlinnia URSSR*, 5 (61), 64-65. [in Ukrainian].

Androschuk M. Ya. (1968). Oles'kó: [selysche mis'koho typu Bus'koho rajonu]. In *Istoriia mist i sil Ukrains'koi RSR: V 26 t. L'vivs'ka oblast'*. (pp. 193-202). Kyiv: Holovna redaktsiia URE AN URSSR. [in Ukrainian].

Androschuk M. Ya. (1978). Olés'ko. In *Istoriya gorodov i siol Ukrainskoj SSR. L'vovskaia oblast'*. (pp. 206-214). Kiev Glavnaia redaktsiia USE' AN USSR. [in Russian].

Bazhan O. (2012). Kraieznavcha entsyklopediia Ukrainy (do 50-ricchchia ukhvalennia postanovy TsK KPU «Pro vydannia «Istorii mist i sil Ukrains'koi RSR»). *Kraieznavstvo*, 3, 26-31. [in Ukrainian].

Bezdrabko V. (2003). Arkhivisty j «Istoriia mist i sil Ukrains'koi RSR»: istoriia napysannia (na prykladi dosvidu Khmel'nyts'koho obl'nykh zakharkhivu). In *Slavuta i Slavutchyna: mynule i suchasne*. (pp. 75-86). Slavuta. [in Ukrainian].

Butych I. (1996). Spivpratsia Yaroslava Dashkevycha z arkhivnymi ustanovamy Ukrainy u 50–60-ti roky. In *Mappa Mundi: Zbirnyk naukovykh prats' na poshanu Yaroslava Dashkevycha z nahody joho 70-ricchchia*. L'viv; Kyiv; N'iu-Jork. [in Ukrainian].

Butych M. (Comp.). (2011). *Ivan Lukych Butych (21 veresnia 1919 – 9 travnia 2007): Biobibliohrafiia*. Kyiv. [in Ukrainian].

Cherniakhivs'ka O. (2015). Do peredistorii vitchyznianoï istorichnoi urbanistyky: mistoznavstvo u bahatotomnij «Istorii mist i sil Ukrains'koi RSR». *Rehional'na istoriia Ukrainy*, 9, 277-300. [in Ukrainian].

Cherniakhivs'ka O. M. (2016). Na posadi zastupnyka Holovnoho redaktora URE: vnesok Oleksandra Kasymenka u pidhotovku bahatotomnoi «Istorii mist i sil URSSR». In *Ukraina v humanitarnykh i sotsial'no-ekonomichnykh vymirakh. Part 2*. (pp. 61-63). Dnipropetrovs'k: Roial Prynt. [in Ukrainian].

Dashkevych Ya. (1963). Skhidna Halychyna v istoriko-geohrafichnykh slovnnykakh kintsia KhVIII – 70-kyh rr. KhIKh st. *Naukovo-informatsyjnyj biuleten' Arkhivnoho upravlinnia URSSR*. (2), 10-24. [in Ukrainian].

Dashkevych Ya. (2007). *Postati: Narysy pro diiachiv istorii, polityky, kul'tury*. L'viv: Literaturna ahentsiia «Piramida». [in Ukrainian].

Feloniuk A. (Comp.) (2012). *Lystuvannia Yaroslava Dashkevycha ta Ivana Butycha (1960–1986)*. L'viv. [in Ukrainian].

Hyrych I. (2007). Butych Ivan Lukych (1919–2007). Nekroloh. *Ukrains'kyj arkhеоhrafichnyj schorichnyk. Nova seriia. (12)*, 850-854. [in Ukrainian].

Hyrych I. (2009). Ivan Butych – patriarch arkhivnoi spravy. *Arkhivny Ukrainy*, 6, 274-279. [in Ukrainian].

Hyrych I., Hrechylo A., Kit N. & Skochylas I. (Comps.) (2011). *Lytsar Dukhu. Memorial'nyj zbirnyk, prysviachenyj profesoru Yaroslavovi Dashkevychu*. L'viv: Instytut ukrains'koi arkhеоhrafii ta dzhereloznavstva im. M.S. Hrushevs'koho NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

Isaievych Ya. D. (2003). Butych Ivan Lukych. In *Entsyklopediia istorii Ukrainy. Vol.1.* (p. 416). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].

Istoriia mist i sil Ukrains'koi RSR: V 26 t. L'viv'ska oblast'. (1968). Kyiv: Holovna redaktsiia URE AN URSSR. [in Ukrainian].

Ivan Butych u spohadakh. (2008). *Pam'iatky Ukrainy*, 3, 123-138. [in Ukrainian].

Kondrats'kyj A. A. (1972). Istoryko-heohrafichni aspekty bahatotomnoho vydannia «Istoriia mist i sil Ukrains'koi RSR». *Ukrains'kyj istoryko-heohrafichnyj zbirnyk. (2)*, 36-37. [in Ukrainian].

Kryvenko M. (Comp.). (2006). *Yaroslav Dashkevych: Biobibliohrafichnyj pokazhchyk*. L'viv. [in Ukrainian].

Levyts'kyj M. M. Stryj In *Istoriia mist i sil Ukrains'koi RSR: V 26 t. L'viv'ska oblast'*. (pp. 795-796). Kyiv: Holovna redaktsiia URE AN URSSR. [in Ukrainian].

Smolij V. A. (Ed.), Rub'ov O. S. (Comp.). (2007). *Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy: Druhe dvadtsiatyrichchia (1957–1977): Dokumenty i materialy*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

Tron'ko P. (2003). *Kraieznavstvo Ukrainy: zdobutky i problemy (do III z'izdu Vseukrains'koi spilky kraieznavtsiv)*. Kyiv. [in Ukrainian].

Tron'ko P. T. (1963). Do napysannia istorii mist i sil Radians'koi Ukrainy. *Ukrains'kyj istorychnyj zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 2, 24-30. [in Ukrainian].

Tron'ko P. T. (1981). *Letopis' druzhby i bratstva: Iz opyta sozdaniya «Istorij gorodov i sel Ukrainskoj SSR» v 26 t.* Kiev: Naukova dumka. [in Russian].

Tron'ko P. T. (2001). *Istoriia mist i sil Ukrainy v konteksti rehional'nykh doslidzhen': dosvid, problemy, perspektyvy*. Kyiv. [in Ukrainian].